

PECULIARITIES OF THE INSTITUTIONAL REGULATING THE EDUCATIONAL SERVICES QUALITY MANAGEMENT PROCESS IN GREAT BRITAIN

The article highlights the peculiarities of the institutional regulation of the educational services quality management process in Great Britain. The types of educational institutions and the level of autonomy in the management of the quality of educational services in each of them are described, namely: maintained schools: community schools, foundation schools, voluntary aided schools, voluntary controlled schools; academies: "converter" academies, "sponsor-led" academies and independent schools.

The essence of the concepts "national standards of achievement" and "floor standards" is revealed. The structure of the national curriculum in modern conditions is described. The requirements obligatory for schools in implementing self-evaluation procedure are specified.

It is concluded that at the institutional level the educational services quality management involves internal assessment (self-evaluation) and improvement of the educational institution. Data regarding the results of self-evaluation is reviewed by the independent Inspectorate Ofsted and used by the Department of education in preparing schools performance tables later published on the website of the Department. The frequency of inspections depends on the level of success of the institution.

Taking into account the urgency of the creative use of positive achievements of foreign experience in the practice of native schools, the perspective directions for further research are seen in the development of recommendations regarding the opportunities for the introduction of progressive British ideas about quality management of educational services in Ukraine.

Key words: management, quality, educational services, quality management of educational services, institutional level.

УДК 378

О. Я. Заїка

МЕТОДИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглянуто методи розвитку художньо-творчих здібностей. Проаналізовано вплив емпатійно-мотивувального, емоційно-гностичного, критично-інтерпретаційного, креативно-сугестивного, проєктивно-експонувального блоків методів на розвиток художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів.

Ключові слова: методи, розвиток, художньо-творчі здібності, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних напрямів оновлення сучасної освіти є створення умов для формування творчої особистості майбутнього педагога, реалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі ВНЗ.

Орієнтація на творчість є світоглядною установкою сучасного виховання і освіти. Разом з тим ця освіта обов'язково містить і навчання правил, законів, аксіом [1, с. 186].

Основний метод навчання творчості — це залучення до реальної діяльності, спрямованої на реальне визнання, яке має реальну цінність для людини. При розробці

методів потрібно дотримуватися співвідношення реальних і навчальних завдань, орієнтуватися на соціальний і діяльнісний контексти розвитку творчих здібностей, на проблемні моменти, що сприяють переростанню окремих здобутків у стратегії й цінності [2, с. 50].

Мистецьке навчання спрямоване також на розвиток особистісних властивостей вихованців за допомогою методів стимулювання мистецького навчання, сутністю якого є застосування різноманітних педагогічних спонук цілеспрямованого залучення до художнього пізнання; активізація художньої діяльності; пролонгований художній тренінг; цілеспрямована художньо-психологічна підтримка, регуляція вольових зусиль [3; 7 – 11].

Під методами мистецького навчання розуміють упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання художньо-навчальних завдань. Оптимальною, на думку Г. Падалки, є така класифікація методів навчання мистецтва:

а) за джерелами передавання та характером опрацювання художнього матеріалу: словесні методи (пояснення, розповідь, бесіда, обговорення поточний коментар, вербалізація художнього змісту образів, лекції); демонстраційно-образні (демонстрація художніх творів та художнє ілюстрування словесних пояснень); художньо-творчі (художнє вправлення, виконання етюдів, ескізне опрацювання художнього замислу, варіантна розробка художнього матеріалу, імпровізація, створення художніх образів). Своєрідним системоутворювальним чинником у наведеному переліку є наявність чи відсутність творчого аспекту;

б) за характером мистецької навчальної діяльності: наслідувальні, репродуктивні, інтерпретаційні, творчі. Творчі методи, зокрема, застосовують у процесі залучення учнів до творчої діяльності – створення оригінальних мистецьких зразків – музичних творів, танцювальних композицій, художніх картин, літературних творів тощо;

в) за характером мистецьких дидактичних завдань відповідно до навчання (ознайомлення з художнім матеріалом, опрацювання художніх творів, створення художніх образів);

д) залежно від завдань розвитку особистісних художніх властивостей учнів.

Метою нашої статті є аналіз методів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Методи навчання – це впорядковані способи взаємопов'язаної діяльності викладачів і студентів, спрямовані на вирішення навчально-виховних завдань вищої школи. Метод навчання є не тільки формою руху пізнавальної діяльності студентів, а й формою руху їхньої творчої діяльності [4, с. 445].

Далі подано такі блоки методів розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів.

Емпатійно-мотивувальний блок передбачає спонукання студентів до емпатійного переживання художніх образів у різних видах мистецтва на основі створення художньо-пошукових ситуацій, стимулювання інтересу до виконавської діяльності шляхом запровадження різних способів аналізу її результатів, а також створення ситуацій «актуальності переживання», що сприяють збудженню позитивних емоцій, активізації почуття впевненості студентів у власних силах.

Емпатія – здатність педагога ідентифікувати (умовно ототожнювати) себе з учнем. Ця здатність належить до групи особистісних властивостей, пов'язаних із розвитком у педагога

здатності розуміти внутрішній світ іншої людини і навіть проникати в його почуття, відгукуватися на них і співпереживати з іншою людиною [5, с. 70]. Метод емпатії, як правило, широко використовується у вирішенні задач художньої творчості.

Потрібно забезпечувати поглиблення художньо доцільних, естетично виправданих емоцій і почуттів, що виникають у студентів під час інтерпретаційного процесу. Розуміння цих емоцій нерозривно пов'язане з емпатійним ототожненням внутрішнього світу автора зі своїм власним і має суб'єктивний характер через необхідність звертатися до власного емоційного досвіду, емоцій, які йому довелося переживати особисто.

Різноманітні дослідження структури діяльності людини незмінно підкреслюють необхідність наявності в ній компонента мотивації. Для того, щоб сформулювати такі мотиви навчальної діяльності, використовується весь арсенал методів організації і здійснення навчальної діяльності – словесні, наочні й практичні методи, репродуктивні і пошукові методи, дедуктивні й індуктивні методи.

Дослідження, присвячені проблемі формування пізнавального інтересу, показують, що інтерес у всіх його видах і на всіх етапах розвитку характеризується трьома обов'язковими моментами: 1) позитивною емоцією у відношенні до діяльності; 2) наявністю пізнавальної сторони цієї емоції; 3) наявністю безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності.

Відтак, у процесі навчання важливо забезпечити виникнення позитивних емоцій по відношенню до навчальної діяльності, до її змісту, форм і методів здійснення.

У ролі прийому, що є складовою методів формування інтересу до навчання, виступають і цікаві аналогії. Складові методу формування інтересу – прийоми художності, образності, яскравості, цікавості, здивування викликають емоційне піднесення, яке, у свою чергу, викликає позитивне ставлення до навчальної діяльності та є першим кроком на шляху до формування пізнавального інтересу.

Спеціальні прийоми, спрямовані на підвищення стимулювального впливу змісту навчання, – створення ситуації новизни, актуальності, наближення змісту до найважливіших відкриттів у мистецтві, до явищ суспільно-політичного внутрішнього і міжнародного життя.

Одним із дієвих прийомів стимулювання інтересу до навчання є створення ситуації успіху, які створюються шляхом диференціації допомоги у виконанні навчальних завдань однієї і тієї ж складності, шляхом заохочення проміжних дій, забезпечення сприятливої морально-психологічної атмосфери в ході виконання тих або інших навчальних завдань.

Основним джерелом інтересу до навчальної діяльності є насамперед її зміст. Для підвищення стимулювального впливу змісту навчання можна використовувати метод створення ситуації пізнавальної суперечки, метод стимулювання за допомогою аналізу життєвих ситуацій, прийоми створення ситуації новизни, актуальності, наближення змісту до важливих наукових відкриттів тощо.

Емоційно-гностичний блок методів і прийомів спрямований на забезпечення загальної обізнаності студентів у мистецтві, підвищення їхньої загальної освіченості та культури, розширення художньо-естетичного кругозору шляхом залучення студентів до активного усвідомлення, обробки різнобічної інформації про розумові твори, до емоційно-естетичного осягнення їх образного змісту.

Критерієм для пошуку індивідуальних відмінностей, що виявляються у специфіці емпатії, у виявленні її якісних і змістовних характеристик, І. Тильчик [6] вважає емоційність.

Цей вибір визначається тим, що, по-перше, емоційність як стійка властивість індивідуальності бере участь у регуляції діяльності; по-друге, вона є фактором, що систематизує індивідуальну структуру властивостей особистості.

Для створення на занятті атмосфери творчості, підтримання контакту в спілкуванні студентів з метою зосередження їхньої уваги, використовують прийоми емоційного впливу, які умовно поділяють на стратегічні та тактичні. До стратегічних відносять проблемні ситуації, навчальні діалоги та дискусії, ігри, колективний естетичний аналіз творів тощо. До тактичних – прийоми, спрямовані на створення під час заняття психологічного комфорту як в індивідуальному (звертання до студентів на ім'я, похвала, підбадьорювання тощо), так і в колективно-груповому планах (створення «мажорного тону», «розрядка»).

До основних методів формування пізнавального інтересу належать: дискусія, диспут, включення студентів у ситуацію особистого переживання успіху в навчанні, в інші ситуації емоційно-моральних переживань (радості, задоволення, здивування тощо), метод опори на здобутий життєвий досвід, метод пізнавальної, дидактичної, рольової гри тощо.

Гностичні вміння тісно взаємопов'язані із гностичними емоціями та гностичними здібностями. Гностичні емоції виникають на основі потреби в пізнанні; прагнення щось зрозуміти, збагнути сутність явища; почуття здивування; нестримного прагнення подолати суперечності у власних міркуваннях, привести все в систему; почуття близькості рішення, радість відкриття істини.

Складовими методу емоційного стимулювання навчання є прийоми створення ситуації зацікавленості (використання цікавих прикладів, парадоксальних фактів); цікаві аналогії, зокрема зіставлення наукових і життєвих тлумачень окремих явищ.

Критично-інтерпретаційний блок методів і прийомів орієнтує навчально-виховний процес на активізацію самостійної думки студентів щодо художніх цінностей і передбачає впровадження аксіологічного та художньо-виконавського аналізу твору, залучення студентів до варіативного вирішення виконавських творчих проблем, створення ситуацій художньо вмотивованого вибору.

Інтерпретація – це власне ставлення виконавця до художньої ідеї, художніх образів, чуттєво-емоційної сфери музичних творів, які вони відтворюють, переживають, не змінюючи істотно їхньої іманентної сутності [7, с. 257].

Необхідним засобом пізнання музичного твору є його аналіз, який активізує художньо-образне мислення, мовлення, створює передумови щодо об'єктивності усвідомлення інтонаційно-образного змісту музики. Для виникнення різноманітних вражень, збагачення художньо-образних асоціацій музичні образи переводять у зорові, викликають рухові реакції, складають вірші на музику тощо, що сприяє поглибленню смакових установок до музики, створює умови для більш повного розуміння її змісту. Асоціативні зв'язки музичних образів із життєвими, перебуваючи у глибині свідомості, накопичуються і зберігаються в підсвідомості у вигляді загальних музичних уявлень. І тільки відповідність тій музиці, що сприймається, дає ключ цим первинним загальним уявленням до її усвідомлення [8, с. 153 – 154].

Намагаючись виявити сутність музичного образу та неповторні риси, що в першу чергу захоплюють уяву і запам'ятовуються, сприяють пробудженню ціннісного і творчого ставлення до твору, педагог вдається до педагогічної інтерпретації, яка передбачає глибоке

проникнення в зміст музичного твору, в його художню форму і систему образів, викликає в учнів образні уявлення, інтелектуальну реакцію, асоціативне мислення, уяву, фантазію, пробуджує почуття та емоції, естетичні переживання, несе конкретну образну інформацію, постає об'єктом пізнання, приносить естетичну насолоду [9].

До методів, що сприяють досягненню змісту музичного твору, належать методи аксіологічного та художньо-педагогічного аналізу, асоціацій, порівняння, вербалізації змісту музичних творів, творчі методи.

Ефективним методом розвитку інтерпретаційних умінь студентів є проблемний метод. Найефективнішими вважаються такі його різновиди: проблемний виклад, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький, метод випадковостей, ситуативний метод, мозковий штурм, мікровикладання, дидактичні ігри тощо.

Мета використання методів і прийомів *креативно-сугестивного блоку* полягає в активізації самостійних проявів студентів у творчій діяльності й орієнтації їх на майбутню художньо-виховну роботу зі школярами шляхом залучення до різних способів виконавської самопрезентації, самостійного створення концертно-виконавських програм, упровадження різноманітних тренінгів на зосередження уваги, мобілізацію творчої енергії, створення мистецьких зразків, розробку оригінальних художніх ідей.

Креативні методи забезпечують можливість створення власних освітніх продуктів, досягнень: методи інтуїтивного типу (традиційні евристичні методи) – мозковий штурм, метод емпатії; метод образного бачення, або емоційно-образне дослідження об'єкта; метод евристичних запитань; метод порівняння; метод евристичного спостереження; метод гіперболізування (зміна об'єкта свідомості, його збільшення або зменшення, зміна його окремих частин або кількості досліджуваних об'єктів).

Сугестивний метод – це психологічний вплив однієї особи на іншу чи групу осіб, розрахований на безперечне сприйняття і прийняття слів, висловлених у них думок [10, с. 126].

В основу сугестопедії (Г. Лозанов) покладено впливи засобами неспецифічної психічної реактивності: інтонацією голосу, жестом, мімікою, виразом очей, поставою, словом – тобто всім, що пов'язане з живим спілкуванням.

Проективно-експонувальний блок методів і прийомів сприяє активізації художньої уяви студентів шляхом залучення їх до моделювання різноманітних ситуацій концертних виступів, проектування ситуацій художнього спілкування з учнівською аудиторією.

Сутність проективного методу полягає у створенні експериментальної ситуації, за якої допускається безліч можливих інтерпретацій під час її сприймання.

До проективних методів вивчення результатів творчих завдань А. Болгарський, О. Рудницька відносять: конструктивні (написання оповіді); додаткові (закінчення історії, мелодії); експресивні (інсценізування пісні, сюжету гри); рольові (участь в ігрових ситуаціях, драматизація театральних вистав) [11, с. 54; 66].

Найбільш ефективними у виховному процесі є інтерактивні технології. За їх використання відбувається переорієнтація із словесно-інформаційних на проектно-діяльнісні методи виховної взаємодії, різноманітні за формою проведення (екскурсії, експедиції, дебати, круглі столи, конференції, фестивалі тощо).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Визначені блоки методів розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів (емпатійно-мотивувальний, емоційно-гностичний; критично-інтерпретаційний; креативно-сугестивний; проєктивно-експонувальний) належать до розробленої методичної моделі, мета якої полягає у забезпеченні ефективного розвитку художньо-творчих здібностей студентів засобами концертно-виконавської діяльності.

Розроблена методична модель покладена в основу експериментальної методики розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності й охоплює педагогічні умови, форми й етапи розвитку означених здібностей, розкриття змісту яких є метою подальших наукових розвідок.

Література

1. Громов Е. С. Природа художественного творчества : книга для учителя / Е. С. Громов. – М. : Просвещение, 1986. – 239 с.
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва як напрям наукового пізнання / Г. М. Падалка // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : збірник наукових праць : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 26 – 27 квітня 2007 року. – К. : НПУ, 2007. – Вип. 4 (9). – С. 7 – 11. – (Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти).
4. Педагогіка вищої школи : підруч. / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волошук, О. В. Глузман, Н. В. Гузій, Н. М. Дем'яненко ; АПН України; Інститут вищої освіти ; ред. В. Г. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
5. Педагогічна творчість і майстерність : хрестоматія / укл. Н. В. Гузій. – К. : ІЗМН, 2000. – 168 с.
6. Тильчик І. Розвиток емпатії у професійному становленні студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / І. Тильчик. – Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/index.php?idd=us_publication&group=10&us_publication=618
7. Ільченко О. О. Художні основи аматорського народно-оркестрового виконавства : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.03 / Олександр Олександрович Ільченко ; Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 1996. – 389 с.
8. Свещинська Н. Аналіз музичних творів як фактор формування ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів музики [Електронний ресурс] / Н. Свещинська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/Ped/2009_87/statty/35.pdf
9. Росул Т. Педагогічна інтерпретація музичного образу в процесі підготовки майбутніх учителів музики [Електронний ресурс] / Т. Росул. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ped/2009/www17/Rosul.pdf>
10. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посібник / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища школа, 1997. – 304 с.
11. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень : навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закладів, які вивчають дисц. мистецького циклу / О. П. Рудницька, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельникова. – К., 1998. – 143 с.

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В статье рассматриваются методы развития художественно-творческих способностей. Анализируется влияние эмпатийно-мотивирующего, эмоционально-гностического, интерпретационно-критического, креативно-суггестивного, проективно-экспонирующего блоков методов на развитие художественно-творческих способностей будущих педагогов.

Ключевые слова: методы, развитие, художественно-творческие способности, будущие педагоги.

O. Zayika

INTENDING TEACHERS ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES DEVELOPMENT

The article deals with the artistic and creative abilities development. The influence of empathic motivating, emotional gnostic, critical interpreting, creative suggesting and projective exposing blocks of methods on intending teachers artistic and creative abilities development has been analyzed.

Key words: methods, development, artistic and creative abilities, intending teachers.

УДК 378.016:7.071

Н. І. Гречаник

СИСТЕМНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття розкриває актуальність упровадження в методичну підготовку майбутнього вчителя музики системного підходу до творчої самореалізації в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін на підставі аналізу наявності ознак системності в хормейстерській діяльності студента та у його продуктивному самовираженні.

Ключові слова: системний підхід, творча самореалізація, диригентсько-хорова діяльність, диригентсько-хорова підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підготовка творчого, здатного до виконання саморозвивальних функцій фахівця – проблема надзвичайно актуальна для всієї педагогіки та для мистецької галузі зокрема. Поряд із цим своєчасність пошуку ефективних підходів до виховання сучасного вчителя музики зумовлена інтеграцією нашої держави в європейський освітній та культурний простір, розширенням ринку праці педагогів мистецького спрямування, а отже, установленням оновлених вимог до цього напрямку освіти. Це потребує створення цілої системи умов для найповнішого розкриття фахових і особистісних можливостей кожного студента, вдосконалення загальнопедагогічної та управлінської підготовки майбутніх спеціалістів, стимулювання їх готовності до постійного